

Kansen voor natuurmakers! ...in onzekere tijden

EINDCONCEPT
Versie 1 november 2023

JAARPLAN 2024

Groen Ontwikkelfonds Brabant

Woord vooraf

Voor u ligt het jaarplan 2024 van Groen Ontwikkelfonds Brabant, met als titel **“Kansen voor natuurmakers! ... in onzekere tijden”**.

Terugblik

10 jaar natuurontwikkeling: het verhaal van hoop

Groen Ontwikkelfonds Brabant is 10 jaar geleden opgericht.

Ik herinner het me als de dag van gisteren. We kregen een betekenisvolle opdracht mee: het realiseren van zo'n 10.000 hectare nieuwe natuur om het Brabantse natuurnetwerk af te ronden.

Hier ging een knap staaltje leiderschap van de boeren- en natuurorganisaties en de provincie aan vooraf. In een tijd dat de rijksoverheid fors bezuinigde op natuur besloten zij om het natuurnetwerk in Brabant wél af te maken. Met de kennis van nu –de slechte staat van de natuur en de grote economische gevolgen omdat daardoor vergunningen niet worden verleend – kun je je bijna niet voorstellen waarom het kabinet destijds tot die bezuiniging besloot. Toch is het bijna geruisloos doorgevoerd. Ondanks de liefde die veel mensen voor de natuur voelen waren er bijvoorbeeld géén grootschalige protesten op het Malieveld. Het heeft er, vermoed ik, mee te maken dat natuur als iets vanzelfsprekend wordt gezien, als iets waarvan velen denken dat het er altijd is én zal zijn. Terwijl we inmiddels weten dat dat niet zo is.

Natuurbescherming wordt pas écht succesvol als niet alleen natuurorganisaties en overheden zich hard maken voor de aanleg van nieuwe natuur, maar ook anderen, zoals bewoners, boeren, ondernemers, verenigingen en landgoedeigenaren, initiatieven nemen. Samen realiseer je sneller en een groter deel van het Brabantse natuurnetwerk. Die gedachte –de deuren open voor iedereen met een goed plan voor nieuwe natuur– was een voorname pijler onder het Groen Ontwikkelfonds Brabant. Het was aan ons om die nieuwe natuurmakers te vinden en ze te enthousiasmeren en te ondersteunen bij de realisatie van nieuwe natuur.

Daarnaast is onder de vlag van het fonds geprobeerd om via combinaties van natuur en landbouw tot nieuwe natuur te komen. Het concept Ondernemend Natuurnetwerk Brabant

(ONNB) brak met de strikte functiescheiding die jarenlang het natuur- en landbouwbeleid bepaalde. Dat is niet makkelijk geweest, maar met vallen en opstaan werd duidelijk wat wel en wat niet werkt bij het combineren van voedselproductie en natuurontwikkeling.

We mogen concluderen dat in 10 jaar een fors deel van het Brabantse natuurnetwerk gereed is gekomen - en de natuur zelf een stuk diverser is geworden. Om de resultaten te markeren verschijnt eind 2023 een boek met als titel *De natuurmakers*. Met deze publicatie brengen we een ode aan het bonte gezelschap van gemotiveerde natuurliefhebbers.

Aan al die particulieren die op eigen gronden natuurparadijsjes creëerden, aan de boeren die laten zien dat natuur en landbouw hand in hand kunnen gaan, aan de gemeenten die zich ontpopten tot serieuze natuurontwikkelaars, aan de natuurorganisaties en waterschappen die vele hectares nieuwe natuur voor hun rekening namen. En aan al die mensen die deze natuurmakers met raad en daad bijstonden. Het boek eindigt met lessen die uit tien jaar natuurontwikkeling in Noord-Brabant kunnen worden getrokken. Die lessen zijn meer dan relevant voor de aanpak van de actuele en nijpende vraagstukken op het platteland. U vindt ze terug als bijlage bij dit jaarplan.

Voor mij persoonlijk vormen ze vooral een verhaal van hoop. Hoop over wat mensen samen mogelijk kunnen maken.

Deze lessen vormen ook een belangrijke basis voor het jaarplan 2024. We gaan, samen met de natuurmakers, ook in 2024 op zoek naar wat er wél kan. Ondanks de onzekere tijden.

Actualiteit

Onzekere tijden...

Ook in 2024 blijven het onzekere tijden voor de makers van nieuwe natuur. Er is nog veel niet duidelijk. Duidelijk is wel dat de maatschappelijke opgaven op het gebied van water, landbouw, energie en natuur nog lang niet opgelost zijn.

Begin 2024 wordt duidelijk hoeveel boeren in Brabant mee gaan doen met de stikstofregelingen en hoeveel stikstofwinst dat gaat opleveren. Gaat dat voldoende zijn of is er meer nodig? En wat gaat het rijk en/of de provincie doen als het niet genoeg is om de nationale natuurdoelen te halen?

Dat het effect gaat hebben op de opdracht van Groen Ontwikkelfonds Brabant staat wel vast, maar hoe? Dat is nog onduidelijk.

Ook de landelijke verkiezingen en de plannen van het nieuw te vormen kabinet gaan gevolgen hebben. Wat worden de ambities van het kabinet op het gebied van landbouw, water en natuur? Hoe gaat het [Nationaal Programma Landelijk Gebied](#) eruit zien en hoe wordt dat vertaald in het [Brabantse Programma Landelijk Gebied](#)? En welke budgetten komen hiervoor beschikbaar?

In 2024 worden ook de eerste uitwerkingen verwacht van het Brabantse bestuursakkoord "[Samen maken we Brabant](#)". Hoe gaan bijvoorbeeld de overgangszones nabij of grenzend aan Natura2000 eruit zien? Wat gaat dat betekenen voor de potentiële (ondernemende) natuurmakers in het provinciaal Natuurnetwerk? Zij staan immers, sinds het sluiten van het loket voor het provinciaal deel van het Natuurnetwerk Brabant, eind 2022, met lege handen. Wat dit alles gaat betekenen voor onze aanpak is ook nog niet duidelijk. Gaan we op dezelfde voet door in Brabant, moet het anders of kan het beter?

Wat het ook wordt: we weten nu al dat het ook in 2024 **onzekere tijden** blijven.

Onze aanpak

Samen resultaten boeken!

De maatschappelijke opgaven op het gebied van water, landbouw, energie en natuur zijn zo omvangrijk dat de op elkaar ingrijpende knelpunten, systemen, belangen, beslissingen en maatregelen gaan zorgen voor een soort permanente complexiteit. Prof. dr. ing. Geert Teisman heeft er veel (praktijk)onderzoek naar gedaan en presenteerde een aantal [concrete tips over hoe om te gaan met complexiteit](#).

Zijn oproep is om de complexiteit te omarmen en op zoek te gaan naar 'tussenruimte' met 'grenswerkers'. Dat zijn werkers op of over de grenzen van verschillende organisaties en op of over de grenzen van beleidsdomeinen (in ons geval natuur, water en landbouw). Groen Ontwikkelfonds Brabant kent ook 'grenswerkers'. We noemen ze liever 'verbindingsofficieren', omdat ze graag verbindingen maken tussen organisaties en mensen, om zo effectief te kunnen werken. Niet alleen blijven praten (zo zou je verbinden ook kunnen lezen!), maar actie ondernemen. Daarom spreekt ons de term 'officier' zo aan. Op enig moment moeten er ook knopen worden doorgehakt en besluiten worden genomen. We zetten in op verbinden (samen praten, afstemmen, overleggen), maar houden nog meer van samen doen. Samen resultaten boeken. Dat vraagt ook om doorzettingskracht: op basis van een goede belangenafweging beslissingen nemen en tot uitvoering komen.

Vooruitblik

Kansen voor nieuwe natuurmakers!

Met de lessen van 10 jaar natuurontwikkeling in het achterhoofd en de onverminderde ambitie om in samenwerking met anderen te komen tot een effectvolle uitvoering, werken we in 2024 door aan wat nog steeds onze opdracht is: uiterlijk 2027 het Natuurnetwerk Brabant (NNB) realiseren.

Maar de eerlijkheid gebiedt te melden dat er meer nodig is dan dat om die doelstelling ook te realiseren. We benoemen in dit jaarplan onze zorgpunten en roepen de provincie en de samenwerkingspartners op om, samen met ons, nieuwe kansen te creëren. In het belang van de (ondernemende) natuurmakers.

Samen met de Werkeenheid Natuurnetwerk Brabant bieden we natuurmakers de ondersteuning die nodig is om nieuwe natuur aan te leggen.

We laten ons, als het effe kan, niet afleiden door de 'onzekere tijden' en willen ook in 2024 meters (lees: hectares) maken.

Uiteraard gebeurt er veel meer dan in dit jaarplan is beschreven. Wilt u meer weten over waar wij dagelijks mee bezig zijn, neem dan contact met ons op!

Het gehele team van Groen Ontwikkelfonds Brabant

Aisha, Andrea, Angelo, Anita, Anne, Annick, Anton, Anya, Cindy, Daan, Diederik, Erik, Frank, Heleen, Hendri, Inge, Jannis, Jiri, Jolanda, Karel, Lia, Lonja, Mary, Niloe, Pieter, Regina, Rob, Roy, Sophie, Stefan, Taco, Talya en Tom,

..... is zeer gemotiveerd om, samen met veel andere betrokkenen waaronder de manifestpartijen, het Natuurnetwerk Brabant te realiseren!

INHOUDSOPGAVE

Deel 1: succesvolle & stagnerende natuurrealisatie

Stand van zaken tot en met 27 oktober 2023 pagina 7

- a. Opdracht
- b. Realisatie opdracht
- c. Besteding beschikbare budgetten
- d. Realisatie aanvullende opdrachten 2023
- e. Nieuwe natuurmakers: wie draagt er bij?

Deel 2: natuur realiseren in 2024

Onze aanpak in 2024 pagina 11

- a. Ambitie voor 2024
- b. Hoe dan? Onze aanpak:
 - ✓ Subsidie in 2024
 - ✓ Grond in 2024
 - ✓ (Netwerk)samenwerking intensiveren
 - ✓ Verbinding leggen met uitvoering van andere beleidsdoelen
 - ✓ Gerichte communicatie

Deel 3: extra klussen in 2024?

Aanvullende opdrachten in 2024 pagina 19

- a. Verkopen ingerichte Natura2000¹-natuur
- b. Uitvoering subsidieregeling nieuwe bossen in bestaande natuur
- c. Uitbreiden subsidieregeling

Deel 4: versterken van de uitvoering is noodzakelijk..... pagina 20

Concreet aan de slag met:

- a) Einde aan de versnippering; krachten (en kennis) bundelen!
- b) Start met de bundeling van subsidieregelingen
- c) Doorontwikkeling van de Werkeenheid

Meedenken over de versterking van de (toekomstige) uitvoering!

Tot slot zijn aan dit jaarplan zes bijlagen toegevoegd met:

1. een verdieping van onze ambitie 2024,
2. de lessen van afgelopen 10 jaar,
3. oorzaken en mogelijke oplossingen van de achterblijvende deelopdrachten,
4. de ontwikkelingen die op ons afkomen,
5. een inkijkje in wat Groen Ontwikkelfonds Brabant doet en
6. een oproep aan de provincie om de handhaving te verbeteren.

¹ Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. In deze Natura 2000-gebieden worden bepaalde dieren, planten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit (soortenrijkdom) te behouden.

DEEL 1

Succesvolle & stagnerende natuurrealisatie

Stand van zaken tot en met 27 oktober 2023

a. Onze opdracht

Groen Ontwikkelingsfonds Brabant is tien jaar geleden opgericht. De opdracht die we bij de start meekregen was om in 2027 een compleet Brabants Natuurnetwerk gerealiseerd te hebben. De opdracht, ook wel onze 'maatschappelijke opgave' genoemd, is opgesplitst in vijf deelopdrachten:

- 1) verwerving/ functiewijziging van het provinciaal Natuurnetwerk Brabant (NNB);
- 2) inrichting van het provinciaal NNB;
- 3) verwerving/ functiewijziging van het Rijks NNB;
- 4) inrichting van het Rijks NNB;
- 5) verwerving/functiewijziging en inrichting van ecologische verbindingzones (EVZ's).

Opdracht realisatie NNB door Groen Ontwikkelingsfonds Brabant	Maatschappelijke opgave/opdracht in hectares ²
NNB provinciaal: verwerving/functiewijziging	2.559
NNB provinciaal: inrichting	2.559
NNB Rijks: verwerving/functiewijziging	4.032
NNB Rijks: inrichting	5.684
EVZ: verwerving/functiewijziging en inrichting	1.280

We hebben nog vier jaar om onze klus te klaren. Om te weten wat daarvoor nodig is geven wij eerst meer inzicht in hoever we tot nu gekomen zijn.

Daarbij is het goed te weten dat de provincie de eindtermijnen van een aantal van deze deelopgaven heeft aangepast. Dat is ook zo in beleidsdocumenten vastgelegd.

Voor de Ecologische Verbindingzones geldt nu een eindtermijn van 2035 (in plaats van 2027). Voor de inrichting van het NNB geldt een eindtermijn van 2030 (in plaats van 2027). Deze nieuwe termijnen zijn nog niet aangepast in de opdracht van Groen Ontwikkelingsfonds Brabant. Wij hebben de provincie verzocht dat alsnog te doen.

b. Realisatie opdracht (peildatum 27 oktober 2023)

Conclusie

Onderstaande voortgangstabel maakt duidelijk dat we voor een drietal deelopgaven al redelijk tot zeer goed op koers liggen.

De realisatie van het provinciale deel van het NNB, zowel voor grondbeschikbaarheid (74%) als voor inrichting (65%), komt steeds dichterbij het beoogde eindresultaat.

² De opdracht van Groen Ontwikkelingsfonds Brabant is eind 2022, naar aanleiding van een bezuiniging op de provinciale natuurbudgetten, aangepast in de Aandeelhoudersinstructie.

Er staat echter nog veel provinciaal NNB op de beleidskaart. Wat dit betekent leest u verderop in dit jaarplan.

Ook onze opdracht voor de grondbeschikbaarheid (functieverandering/verwerving) van het Rijksdeel verloopt redelijk. Inclusief het onderhanden werk zijn we ruim over de helft (56%). Omdat het Rijksdeel van het NNB minder flexibiliteit kent is dit lastiger te realiseren en vraagt ook deze resterende opgave nadrukkelijk aandacht. Later meer hierover.

Twee deelopgaven blijven fors achter: de realisatie van de inrichting van het Rijksdeel van het NNB (30%) en de ecologische verbindingzones (33%). In dit jaarplan 2024 besteden we ook hier extra aandacht aan.

Doel	Maatschappelijke opgave/opdracht (in hectare)	Realisatie uitgedrukt in % van de maatschappelijke opgave/opdracht	
		exclusief onderhanden werk ³	inclusief onderhanden werk ⁴
NNB provinciaal: verwerving/functiewijziging	2.559	68%	74%
NNB provinciaal: inrichting	2.559	34%	65%
NNB Rijks: verwerving/functiewijziging	4.032	49%	56%
NNB Rijks: alleen inrichting	5.684	17%	30%
EVZ: verwerving/functiewijziging en inrichting	1.280	10%	33%

c. Besteding beschikbare budgetten

Businesscase maatschappelijke opgave⁵

Groen Ontwikkelfonds Brabant heeft bij haar start in 2014 geld en grond ter beschikking gekregen om de maatschappelijke opgaven op het gebied van provinciaal NNB, Rijks NNB en EVZ's te realiseren.

We doen dat binnen de businesscase Groen Ontwikkelfonds Brabant zoals verwerkt in 'de aandeelhoudersinstructie tot uitvoering van Groen Ontwikkelfonds Brabant bv'.

Eind 2022 is de aandeelhoudersinstructie aangepast naar aanleiding van de bezuinigingen op de provinciale natuurbudgetten.

We monitoren continu of we met de beschikbare middelen de resterende opdracht gaan halen.

Goed om hierbij expliciet te melden dat de opdracht (in de aandeelhoudersinstructie) groter is dan de, op dit moment, beschikbaar gestelde financiële middelen. Onze aandeelhouder heeft aangegeven dat Groen Ontwikkelfonds Brabant uiteraard niet gehouden is aan de opdracht als de bijbehorende middelen niet alsnog tijdig beschikbaar komen. Het tekort aan

³ De realisatie exclusief 'onderhanden werk' is de helemaal afgeronde prestatie. De natuur is ingericht en de administratieve procedure is afgerond (de Kwalitatieve Verplichting gevestigd, betalingen gedaan en beschikking vastgesteld en/of grond geleverd).

⁴ De realisatie inclusief 'onderhanden werk' is de prestatie inclusief de projecten waarvoor wel een beschikking is afgegeven, maar die nog niet zijn vastgesteld en/of waarvoor wel een verkoopovereenkomst is gesloten, maar de grond nog niet is geleverd.

⁵ De maatschappelijke opgave op de provinciale subsidiekaart is groter dan de opdracht. Dit betreft voornamelijk het provinciaal deel van het NNB.

financiële middelen treft vooral de uitvoering van de Ecologische Verbindingszones en het provinciaal deel van het NNB.

Voor de Ecologische Verbindingszones heeft dit op korte termijn geen gevolgen voor de uitvoering, omdat de realisatie fors achterloopt op de maatschappelijke opgave. Voorlopig is hier dus nog voldoende geld beschikbaar voor initiatiefnemers die zich de komende jaren gaan melden.

Voor het provinciaal NNB heeft dit wel gevolgen gehad voor de uitvoering, omdat het subsidieloket voor het provinciaal NNB eind 2022 gesloten is⁶. Op dit moment wordt met de provincie besproken hoeveel geld er nog beschikbaar komt voor het provinciaal natuurnetwerk en waar het geld aan besteed mag worden.

Revolverend budget voor ruilgronden

Naast financiële middelen om onze maatschappelijke opgave te kunnen realiseren heeft Groen Ontwikkelfonds Brabant ook een revolverend budget van 50 miljoen beschikbaar gekregen om ruilgrond aan te kopen. Bij de realisatie van het Natuurnetwerk is het bezitten van (ruil)grond een cruciale succesfactor.

Op de peildatum 27 oktober 2023 is nog zo'n 20 miljoen euro beschikbaar om ruilgrond aan te kopen. Vooralsnog is dat voldoende, want grond is een schaars goed en het aankopen ervan is niet eenvoudig. Wat we doen om effectief te zijn in het aankopen van ruilgrond wordt verderop in dit jaarplan beschreven.

Budget voor sanering (op)stallen

Groen Ontwikkelfonds Brabant heeft een reservering van 7 miljoen euro ter beschikking om, indien noodzakelijk of gewenst, de kosten van saneringen van opstallen te kunnen betalen. Van dit budget resteert op de peildatum 27 oktober 2023 nog ongeveer 5,2 miljoen euro. Voor onze grondverwerwers is het kunnen beschikken over dit budget belangrijk omdat zij hierdoor in staat zijn om hele bedrijven te kopen met veel (ruil)grond.

Overigens kan ook, via de provincie, onder voorwaarden gebruik worden gemaakt van een nieuwe saneringsregeling van het Rijk. Indien mogelijk wordt deze optie als eerste benut.

d. Realisatie aanvullende opdrachten 2023

In 2023 heeft Groen Ontwikkelfonds Brabant een flinke aanvullende opdracht uitgevoerd. Het ging om de verkoop van ingerichte natuurgronden in een N2000-gebied⁷.

In totaal is 200 hectare natuurgrond verkocht: [180 hectare ingerichte natuur in de het Leegveld](#) en [20 hectare nog in te richten natuurgronden in het Markdal](#).

We zijn met de provincie in gesprek over mogelijk meer aanvullende verkoopopdrachten van andere N200)-gronden. Die komen waarschijnlijk in 2024 tot uitvoering.

In 2023 is ook de mogelijkheid geboden om, via de subsidieregeling, gronden te ontpachten. Het aantal inschrijvingen overtrof het beschikbare budget. Eind 2023 wordt gewerkt aan het beschikken van de ingediende aanvragen.

⁶ Met uitzondering van de inrichting van een project waar eerder beschikt is voor grond. In de loop van 2023 is het provinciaal NNB ook weer opengegaan voor het realiseren van natuurbos.

⁷ In de zogenaamde PAS-gebieden heeft de provincie afgelopen jaren via een verplichtend karakter (onteigeningstitel) natuur gerealiseerd. Deze verwerving en inrichting verloopt logischerwijs niet via GOB.

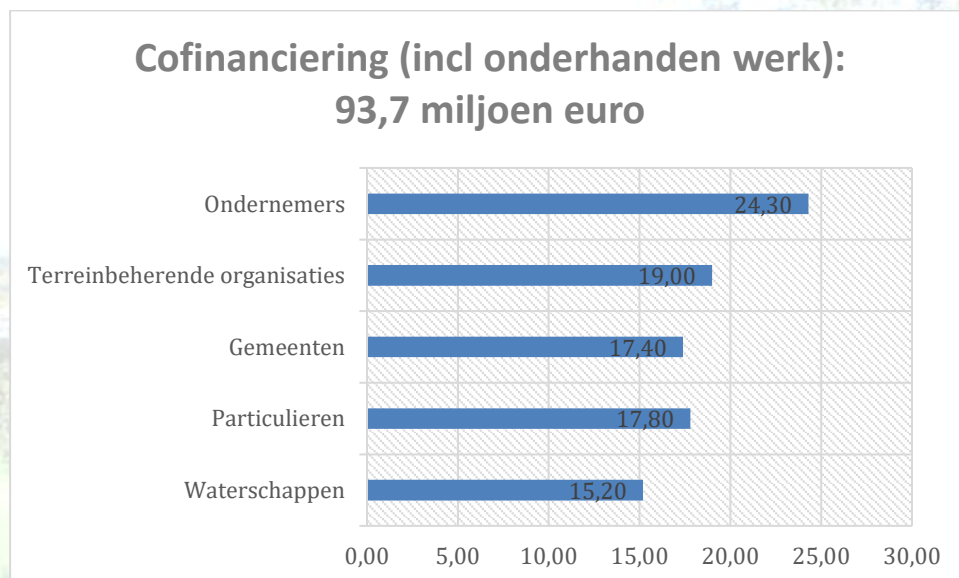
We zijn met de provincie in gesprek over het voorzetten van dit onderdeel van de subsidieregeling in 2024.

e. Nieuwe Natuurmakers: wie draagt er bij?

Particulieren, (agrarische) ondernemers en gemeenten zijn, naast de terreinbeherende organisaties en de waterschappen, belangrijke partners bij de aanleg van nieuwe natuur in Brabant. Zonder al die natuurliefhebbers gaat het niet lukken om onze opdracht te realiseren.

Groen Ontwikkelfonds Brabant heeft daarom vanaf het allereerste begin ingezet op het verleiden van nieuwe partijen om mee te doen met het realiseren van het Natuurnetwerk. We verwelkomen iedereen met liefde voor natuur en een goed (ondernemend) plan.

In het overzicht hieronder staat de cofinanciering (bij de subsidieverlening) van vijf verschillende 'klantgroepen' genoemd. Bijna 45% van de cofinanciering komt van (agrarisch) ondernemers, particulieren en gemeenten. Het laat het belang van deze nieuwe natuurmakers zien. Ze zijn onmisbaar als wij ons doel -een robuust en aaneengesloten natuurnetwerk- willen realiseren.

We kunnen het ons niet veroorloven om achterover te leunen en te denken dat er voldoende partijen in de rij staan om nieuwe natuur aan te leggen en/of te beheren. We weten dat Natuurmonumenten, Brabants Landschap en Staatsbosbeheer de ambitie hebben om eigenaar te worden van maximaal de helft van de nieuwe natuur in Brabant. We moeten dus actief op zoek naar nog veel meer (toekomstige) eindbeheerders.

DEEL 2

Natuur realiseren in 2024

Onze aanpak in 2024

✓ Ambitie voor 2024

Voor 2024 gaan we uit van de opdracht zoals die op het moment van schrijven van dit jaarplan bekend is. Het zijn echter onzekere tijden en dat maakt de kans dat die opdracht in de loop van het jaar 2024 wijzigt groot.

Vanwege de al vergevorderde realisatie van het provinciaal deel van het NNB, in combinatie met de effecten van de bezuiniging op het provinciale deel van het NNB, wordt in 2024 de focus vooralsnog verschoven naar het Rijksdeel van het NNB.

We realiseren onze ambitie in 2024 door:

- 1) **subsidies** te verstrekken aan initiatiefnemers;
- 2) door aan-, verkoop en ruilingen van **grond**;
- 3) **het afronden van flink aantal, al eerder verstrekte, subsidies** en enkele **gronddeals**, waarbij de gronden al wel gekocht of verkocht zijn maar ze nog juridisch geleverd moeten worden. Deze natuurrealisaties gaan dan van 'onderhanden' naar 'gerealiseerd'.

Onze ambitie voor 2024, per categorie⁸:

1) subsidies verstrekken aan initiatiefnemers

Zolang er beperkt (financiële) ruimte komt in het provinciaal NNB, ligt de focus dus op het realiseren van het Rijks NNB. We krijgen van de trekkers van deze gebiedsprocessen steeds vaker te horen dat het voor 2027 niet lukt om tot (volledige) natuurrealisatie in de verschillende trekkeergebieden⁹ te komen en dat er, indien de eindtermijn overeind blijft, aanvullende instrumenten noodzakelijk zijn. Denk daarbij aan verkavelen via de WILG, de verplaatsingsregeling, een ruimere ontpachtingsregeling, meer ruimte voor ONNB, VSS kunnen bieden (onteigeningstitel vestigen) en/of voorkeursrecht gemeente. *Zie bijlage 2 voor meer informatie.*

Om die instrumenten te kunnen inzetten moeten eerst nog besluiten worden genomen. Zolang dat niet is gebeurd is realisatie van een flink aantal opgaven voor 2027 niet realistisch. Vooralsnog schatten wij de ambitie voor 2024 als volgt in:

- **500 hectare nieuwe natuur in gang zetten middels subsidiebeschikkingen**
Dus: voor 500 hectare afgegeven nieuwe subsidiebeschikkingen (*inrichting, grond/inrichting of alleen grond*).

⁸ Zie de tabel in bijlage 1 voor de verdeling naar categorieën van de realisatie tot en met 2022 en de prognose van de realisatie voor 2023 en 2024.

⁹ [kaart gebiedsgrenzen organisaties-scaled.jpg \(2560x1551\)](https://kaart.gebiedsgrenzen.org/organisaties-scaled.jpg) (groenontwikkelfondsbrabant.nl)

2) door aan-, verkoop en ruilingen van grond

Er is geen enkele reden om niet door te gaan met het kopen van grond, in het NNB en erbuiten (ruilgrond). Met grond krijg je plannen namelijk rond. We gaan hier dus in 2024 op volle kracht mee verder. Onze ambitie voor 2024:

- **200 hectare nieuwe natuur in gang zetten via aankoop van grond (ruilgrond en grond in het NNB)** als eerste belangrijke stap op weg naar omzetting van de huidige bestemming naar natuur (50 hectare in NNB en 150 hectare ruilgrond).

3) het afronden van flink aantal, eerder al verstrekte, subsidies en enkele gronddeals

Op basis van de historische gegevens en de doorlooptijden van beschikkingen is onze ambitie voor 2024:

- **800 hectare realisatie van nieuwe natuur**
Dus: vastgestelde subsidiebeschikkingen (*inrichting, grond & inrichting*) én verkochte (langjarig verpachte) natuurpercelen.

Belangrijk hierbij is om te benoemen dat we steeds vaker worden geconfronteerd met verzoeken om uitstel voor reeds afgegeven beschikkingen. We gaan ook in 2024 in gesprek met de uitstelvragers over de redenen van uitstel en staan hen met raad en daad bij in het zoeken van oplossingen.

Om deze ambities in 2024 te kunnen realiseren moeten we stevig aan de slag met subsidieverleningen, subsidievaststellingen en met het aan- en verkopen van grond.

✓ Hoe dan? Onze aanpak!

✓ Subsidie in 2024

Het is druk aan ons subsidieloket. Het sluiten van het subsidieloket voor het provinciaal NNB eind 2022 heeft vooralsnog niet geleid tot minder werkzaamheden. Sterker nog door de grote hoeveelheid 'last minute'-aanvragen kwam er in eerste instantie juist meer werk op ons af, vaak afwijzingen en bezwaarprocedures.

Verder verlegt de focus van het subsidieproces zich, op weg naar 2027, gestaag van subsidieverlening naar vragen die samenhangen met de uitvoering van de gesubsidieerde projecten, uitstelverzoeken, subsidievaststellingen en alles wat daarmee samenhangt. Denk bij dat laatste aan financiële transacties, veldcontroles en het vestigen van Kwalitatieve Verplichtingen.

Ons subsidieteam werkt hard om de natuurmakers goed en snel op weg te helpen. 'Hard werken' betekent in dit geval zo snel mogelijk beschikken, de vele vragen van natuurmakers over hun aanvraag adequaat beantwoorden en tijdig de subsidiebeschikkingen, inclusief de Kwalitatieve Verplichtingen, vaststellen. Uitgangspunt bij dit alles is '*uitvoeren in de geest van de regeling*' - en dat is niet altijd per se altijd '*de letter van de regeling*'.

De doorlooptijd van de subsidiebehandeling was in 2023 opnieuw lang. Te lang, naar onze zin. Zoals diverse andere organisaties hebben ook wij last van krapte op de arbeidsmarkt. Gelukkig was in het najaar van 2023 de personele bezetting weer op orde. Dit geeft hopelijk voldoende ruimte om de toename aan, vaak complexe, subsidieaanvragen op te vangen en de te lange wachttijden te verkorten. Uiteraard is én blijft dat afhankelijk van het aantal

subsidieaanvragen en -vaststellingen. We houden daarom, ook in 2024, de vinger aan de pols.

Eind 2023 wijzigt de subsidieregeling en gaan we ook subsidies verstrekken voor het realiseren van nieuwe bossen in de bestaande natuur, op percelen die nu zijn aangemerkt als kruiden- en faunarijkgrasland.

Groot zorgpunt is dat in 2023 geen budget beschikbaar was voor het provinciaal deel van NNB. Als dit in 2024 zo blijft dan kunnen (potentiële) initiatiefnemers in het provinciaal NNB veelal niet voor- of achteruit. Ze zijn immers uitgesloten van regelingen die gelden voor initiatiefnemers buiten het NNB én voor het provinciaal deel van het NNB is geen geld. Het is van het grootste belang dat er duidelijkheid komt over de financieringsmogelijkheden voor de percelen gelegen binnen het provinciaal NNB. Deze percelen, veelal gelegen rondom Natura2000-gebieden en rondom of in Natte Natuurparels, zijn van grote betekenis voor de natuur- en waterdoelstellingen. Hoe maken we het voor deze grondeigenaren/initiatiefnemers mogelijk om een bijdrage te leveren aan deze provinciale doelen? Voor 2024 zetten we dus onverminderd in op het beschikbaar krijgen van middelen voor, delen van, het provinciaal NNB. Daarbij zijn verschillende opties in beeld, zoals resterende natuurmiddelen voor het provinciaal NNB, LPN-middelen, BPLG-middelen en andere financiële middelen (landbouw, water).

Tot slot vraagt ook de bewaking van de verschillende subsidieplafonds aandacht. We hebben te maken met steeds meer deelplafonds en voor een aantal deelsubsidies is het plafond in zicht. Dat vraagt ook om een duidelijke en tijdige communicatie naar potentiële initiatiefnemers.

De verantwoordingsvereisten maken onze administratie complex en gedetailleerd. Dit verhoudt zich niet altijd met de natuurlijke omstandigheden buiten en met de weerbaarheid van de realiseren van natuurprojecten waar initiatiefnemers mee te maken hebben. We gaan in 2024 op zoek naar mogelijkheden om tot vereenvoudiging te komen.

✓ Grond in 2024

Grond is een belangrijk instrument om de realisatie van nieuwe natuur voor elkaar te krijgen. Hoe meer (ruil)grond we, op basis van vrijwilligheid, weten te verwerven des te beter. Het maakt de uitgangspositie bij het realiseren van onze opgave significant sterker en voorkomt op termijn waarschijnlijk ook een aantal, immer gevoelige, onteigeningen. Wat gaan wij doen om (ruil)grond aan te kunnen kopen en effectief in te zetten voor onze opgaven?

- **Aankopen van (ruil)grond**

Voor de kavelruilen en de natuurrealisatie van morgen en overmorgen is veel (ruil)grond nodig. **We willen daarom in 2024 opnieuw veel (ruil)grond kopen.**

Onze ambitie blijft dus: kopen!

Onze ervaring is dat kennen en gekend worden daarbij een belangrijke succesfactor is. , Misschien wel de belangrijkste. We investeren dus gericht in ons netwerk van agrarische ondernemers, hun adviseurs en makelaars én het netwerk van de grondverwerwers van de manifestpartijen. Hoe meer mensen ons kennen, ons vertrouwen en weten dat we

geïnteresseerd zijn in grond, hoe groter de kans dat we onze ambities waarmaken. We willen aan de keukentafel zitten voordat grond op Funda komt. Veel aanbod via Funda verloopt via een 'verkoop per inschrijving' en dat verkleint onze kansen; er zijn veel partijen in de markt die bij een inschrijving hoog inschrijven, veel hoger dan de getaxeerde marktwaarde van de grond op basis waarvan wij deelnemen aan een inschrijving. Het feit dat wij, indien nodig, hele bedrijven kunnen kopen is overigens een belangrijk voordeel.

Omdat veel agrarische ondernemers in onzekerheid verkeren vanwege de in het vooruitzicht gestelde beleidsmaatregelen van rijk en provincie zijn sommigen van hen terughoudend om besluiten te nemen over een eventuele verkoop van grond of hun gehele bedrijf.

Het risico van ruilgrond kopen is, mits er sprake is van courante landbouwgrond, beperkt. Het risico van niet kopen is juist vele malen groter. We realiseren in dat geval de opgaven sowieso niet binnen het gestelde tijdspad.

Uiteraard vraagt de aankoop van meer grond in met name het NNB ook om een zorgvuldige financiële monitoring van de beschikbare middelen. Het heeft immers impact op de businesscase van Groen Ontwikkelfonds Brabant.

- **Verkopen van nog in te richten natuurgrond**

Ook in 2024 gaan we weer een flink aantal hectares nog in te richten natuurgronden verkopen. Wat ons betreft doen wij hierbij steevast het aanbod van koop of een vorm van (erf)pacht met eerste recht van koop. Dit laatste zorgt voor meer potentieel geïnteresseerden en dus een betere kwaliteit en/of prijs. Omdat we in de komende jaren veel natuurgronden gaan verkopen, zowel reeds ingericht als deels nog in te richten, achten wij het noodzakelijk om ons verkoopteam te versterken.

- **Inhoudelijk ondersteunen van trekkers met kennis over publicaties en KV's**

Via de zogenaamde 'gebiedsbrieven' hebben we met steeds meer gebiedstrekkers, veelal manifestpartijen, afspraken over de inzet van onze gronden in gebiedsprocessen. Dat vraagt overleg en afstemming. Immers, bij deze ruilingen (aan- en verkopen) zijn vaak veel verschillende eigenaren en organisaties betrokken, met allemaal hun eigen organisatiecultuur, mandaten en werkwijzen.

We zijn van mening dat het noodzakelijk is om meer ondersteuning te gaan bieden aan de gebiedstrekkers. Wij merken dat er behoefte is aan hulp bij een aantal belangrijke zaken, zoals kennis en afstemming over hoe te handelen bij openbare publicaties van voorgenomen verkopen¹⁰ en Kwalitatieve Verplichtingen.

- **Verbeteren samenwerking met het provinciaal Ontwikkelbedrijf (MPO)**

Over de uitvoering van aan- en verkopen van grond en de verpachting van grond zijn samenwerkingsafspraken gemaakt tussen provincie Noord-Brabant, het provinciaal Ontwikkelbedrijf (MPO) en Groen Ontwikkelfonds Brabant. In de uitvoeringspraktijk blijken deze afspraken onvoldoende duidelijk. Dit werkt, naar onze mening,

¹⁰ Dit is extra van belang vanwege het zogenaamde 'Didam'-arrest van 26 november 2021. De Hoge Raad heeft geoordeeld dat overheden bij de verkoop van grond alle potentiële gegadigden in de gelegenheid moeten stellen om mee te dingen. Dat betekent dat overheden niet zonder meer vrij zijn om grond te verkopen aan een partij naar keuze. Overheden moeten gelijke kansen bieden bij uitgifte van grond. Dit vraagt extra zorgvuldigheid bij de verkopen en ruilingen van onze gronden, uitgevoerd onder regie van een trekker.

belemmerend en geeft onnodige frustraties bij betrokkenen. In het evaluatierapport van KplusV (november 2021) over Groen Ontwikkelfonds Brabant werd hier ook op gewezen.

Samen met de nieuwe programmamanager van MPO wordt gewerkt aan het praktisch oplossen van de knelpunten. In 2024 gaan we hier vol goede moed mee verder.

- **Pacht**

Ook in 2024 zetten we opnieuw stappen om de pachtuitgifte te verduurzamen. We trekken hierbij op met de ontwikkelprogramma's van de provincie. Er is nog een wereld te winnen op het gebied van duurzame pachtuitgifte. We willen hierbij onze Brabantse koploperpositie verder uitbouwen. Het nieuwe bestuursakkoord van de provincie biedt hiertoe mooie aanknopingspunten. De eerste, hoogstnoodzakelijke stap is extra voorwaarden te stellen aan het gebruik van onze gronden nabij Natura2000-gebieden. Laten we zelf, als grondeigenaar, het goede voorbeeld geven! Bovendien willen we in 2024, samen met pachters en andere organisaties die onze werkwijze volgen (zoals de waterschappen en enkele gemeenten), een evaluatie van de pachtvoorwaarden uitvoeren. Zo maken we samen de pachtuitgifte nog beter.

- ✓ **Aanpak van de achterblijvende deelopgaven**

Om onze ambitie -een robuust en aaneengesloten Natuurnetwerk Brabant (NNB) in 2027- te kunnen waarmaken, moeten er jaarlijks veel natuurprojecten worden afgerond én nieuwe natuurprojecten opstarten. Ook in 2024. Met name de twee achterblijvende onderdelen (EVZ's en inrichting Rijksdeel NNB) van onze opdracht vragen specifiek aandacht. *Zie bijlage 2 voor meer informatie.* De aanpak van deze zorgpunten ligt overigens nadrukkelijk niet alleen in handen van Groen Ontwikkelfonds Brabant en de Werkeenheid. Het vraagt ook om actie van de provincie Noord-Brabant, andere overheden en/of manifestpartijen.

- ✓ **Netwerksamenwerking intensiveren**

Samenwerken begint met elkaar kennen. We werken al meerdere jaren samen met een aantal organisaties, maar we zien dat de medewerkers waarmee wij contact hebben regelmatig wisselen omdat ze elders een nieuwe baan hebben aanvaard. Dan begint de samenwerking vaak weer opnieuw. We vinden het belangrijk om kennis te maken met nieuwe medewerkers van onze samenwerkingspartners. Daarom organiseren we 4x per jaar een kennismakingsbijeenkomst, met veel aandacht voor inhoudelijke en persoonlijke kennismaking.

Om onze ambities te kunnen waarmaken is het uitermate belangrijk om de samenwerking met onze (netwerk)partners in 2024 te onderhouden en daar waar wenselijk te intensiveren.

Samenwerking intensiveren we met...

- ... **gebiedstrekkers (veelal manifestpartijen)**

Groen Ontwikkelfonds Brabant werkt intensief samen met de gebiedstrekkers. Dat zijn veelal de manifestpartijen. Sinds medio 2020 hebben we één medewerker vrijgemaakt, die zich volledig richt op het maken van concrete gebiedsafspraken met

de manifestpartijen in de zogenaamde trekkegebieden¹¹. Die aanpak schept duidelijkheid over wie wat gaat uitvoeren. Hierdoor zijn de medewerkers van de betrokken organisaties beter in staat om efficiënter en effectiever samen te werken. **Deze aanpak zetten we in 2024 voort.**

Afgelopen jaren hebben de gebiedsafspraken zich, logischerwijs, vooral gericht op de rollen en verantwoordelijkheden die de betrokken partijen hebben met betrekking tot de grondaankopen en -ruilingen. In de komende periode verschuift de aandacht naar het maken van (ook) duidelijke afspraken over wie waarvoor verantwoordelijk is bij de inrichting van nieuwe natuur, de verkoop van ingerichte en nog in te richten nieuwe natuur en de afstemming over de daarmee samenhangende risico's.

... gemeenten

De Brabantse steden Breda, Eindhoven, Den Bosch, Helmond en Tilburg gaven in oktober 2016 het goede voorbeeld door concrete plannen te presenteren voor de aanleg van meer natuur. Inmiddels hebben veel meer gemeenten dit voorbeeld gevolgd. Gemeenten zijn belangrijke natuurontwikkelaars in Brabant. Ook hebben gemeenten belangrijke grondposities en spelen daarom een cruciale rol bij het realiseren van onze opdracht.

Ook in 2024 gaan we, samen met de Werkeenheid, onder het motto '*niet te veel er over praten, maar gewoon er op af*' op zoek naar praktische nieuwe samenwerkingskansen. Soms worden ambtelijk de eerste contacten gelegd, soms bestuurlijk.

We spreken uiteraard ook met gemeenten die al met de uitvoering bezig zijn. We horen graag hoe het gaat, of er eventuele knelpunten zijn en hoe we kunnen helpen bij het realiseren van nieuwe natuur.

We zien in de komende periode kansen om met verschillende Brabantse gemeenten zogenaamde "**BOS-deals**" te sluiten. Oftewel: nieuwe bossen realiseren in het Natuurnetwerk en samen de kosten delen.

... nieuwe financiers

Voor de realisatie van het NNB is en blijft het belangrijk om te blijven zoeken naar kansen voor aanvullende financiering. Het is onze stellige overtuiging dat veel mensen, fondsen, bedrijven en organisaties natuur een warm hart toedragen. Zij zijn bereid om geld te investeren in nieuwe natuur, maar hebben niet de tijd of de ambitie om die natuur vervolgens ook zelf te realiseren en te beheren. Het kan daarbij gaan om grote, maar ook om kleine bijdragen. Aan ons de opgave om het doneren van geld mogelijk en eenvoudig te maken.

Een mooi voorbeeld is de campagne Brabantse Burgerbossen, waarbij inwoners van Brabant kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van nieuwe bossen in onze provincie. De eerste locatie in Loon op Zand is inmiddels al voor een groot deel aangeplant. In 2024 hopen we een tweede locatie voor een Brabants Burgerbos te kunnen aanwijzen.

¹¹ Nieuwe natuur realiseren klinkt eenvoudig. Maar dat is het niet. Daarom werken veel partijen in Brabant samen aan het realiseren van nieuwe natuur. Die samenwerking is per gebied georganiseerd. Op onze website staat een kaart van Brabant waarop te zien is welke organisatie waar aan de slat staat (trekker) om de gebiedssamenwerking te organiseren.

✓ **Verbinding leggen met uitvoering van andere (provinciale) beleidsdoelen**

Om tot een minder sectorale aanpak in de uitvoering te komen besteden we veel tijd en energie om juist in de uitvoering contact te leggen met de andere uitvoerders van aanpalende (provinciale) beleidsdomeinen. Specifiek investeren we in samenwerking met:

- [VAB \(vrijkomende agrarische locaties\)](#)
- [Stikstof-piekbelasters-zaakwaarnemers \(LBV en LBV-plus-regeling\)](#)
- [Ruimte voor Ruimte](#)
- [Provinciale regeling Natuur Inclusieve Landbouw \(NIL\)](#)

✓ **Gerichte communicatie**

Onze communicatie dient twee hoofddoelstellingen:

1. Inspireren van nieuwe natuurmakers

Om meer nieuwe natuur te maken hebben we meer nieuwe natuurmakers nodig die weten waarvoor ze bij Groen Ontwikkelfonds Brabant kunnen aankloppen. Daarvoor is het primair van belang dat we onze naamsbekendheid vergroten en dat we aan een groeiende doelgroep laten zien wat je als nieuwe natuurmaker in samenwerking met Groen Ontwikkelfonds Brabant voor elkaar kunt krijgen. In 2024 gaan we gericht op zoek naar potentiële initiatiefnemers, met meer én minder ervaring.

2. Verantwoording

Uiteraard is het belangrijk om te laten zien welke resultaten we boeken. Aan onze financier de provincie, maar daarnaast ook aan alle Brabanders. Het boek over 10 jaar natuurontwikkeling in Brabant biedt een mooie kans om te laten zien dat het combineren van natuur-, landbouw- en waterdoelen tot uitstekende resultaten leidt. Gezien de roep om meervoudig ruimtegebruik en de gesprekken (op veel verschillende tafels) over landschapsgronden willen we de ervaringen van de afgelopen jaren over het voetlicht brengen ter inspiratie voor de toekomst.

Welke communicatiekanalen?

In 2024 ligt onze focus op het optimaliseren van het bereik via onze LinkedIn-pagina. Dat begint met het versterken van de inhoudelijke berichten. We koersen op het vergroten van het aantal volgers van 2.000 (eind 2023) naar 3.000 eind 2024.

Deel 3

Extra klussen in 2024 - en verder

Aanvullende opdrachten?

- a. Verkopen ingerichte N2000-natuur
- b. Overname gronden Stichting Markdal Duurzaam en Vitaal?
- c. Uitbreiden subsidieregeling?

In de komende maanden beslist provincie Noord-Brabant over de uitvoering van onderstaande opdrachten. Groen Ontwikkelfonds Brabant is in beeld om hiervoor een aanvullende opdracht te krijgen. Vandaar dat we deze opgaven opnemen in ons jaarplan. Uiteraard dienen eventuele opdrachten en de randvoorwaarden voor een goede en effectieve uitvoering nog wel verder geconcretiseerd te worden.

1. Verkopen ingerichte N2000-natuur?

De provincie wil de ingerichte N2000-percelen verkopen. Groen Ontwikkelfonds Brabant heeft afgelopen jaren ervaring opgedaan met het verkopen en meerjarig verpachten van ingerichte en nog in te richten natuur. De provincie heeft daarom in 2022 al besloten om Groen Ontwikkelfonds Brabant de opdracht te geven voor de verkoop van een aantal percelen in de Peelvenen. Deze verkoop is inmiddels afgerond.

Over de verkoop van overige ingerichte N2000-percelen wordt binnenkort een besluit verwacht. Omdat het om veel hectares gaat is het een flinke kluit, die onder andere ook gevolgen heeft voor de workload van het verkoopteam en onze Advies- en Investeringscommissie. Afhankelijk van de omvang van de opdracht heeft dit personele consequenties voor de begroting 2024.

2. Overnemen gronden in Markdal?

De Stichting Markdal Duurzaam en Vitaal wil, in overleg met de provincie, de nog in te richten natuurpercelen verkopen. Groen Ontwikkelfonds Brabant heeft eind 2022 de opdracht gekregen om een deel van deze verkoop uit te voeren. Deze verkoop is inmiddels afgerond.

Over de verkoop van overige percelen wordt binnenkort een besluit verwacht. Vanwege de beperkte omvang van de percelen heeft dit geen consequenties voor de personele begroting 2024.

3. Uitbreiden subsidieregeling?

Afhankelijk van nog te maken keuzes door de provincie Noord-Brabant kan onze subsidieregeling in 2024 (fors of niet?) worden uitgebreid met nieuwe onderdelen dan wel dat er extra budget wordt toegekend aan bestaande onderdelen.

De personele consequenties van deze mogelijke uitbreiding zijn niet verwerkt in de begroting 2024.

Deel 4

Versterken van de uitvoering is noodzakelijk.

Denk groot en begin klein!

Het is noodzakelijk om in 2024 drie concrete stappen te zetten om zo de gezamenlijke uitvoeringskracht in Brabant te versterken. Over die drie stappen gaan wij graag op korte termijn in gesprek met de provincie.

✓ Einde aan de versnippering; krachten (en kennis) bundelen!

Een aantal specialistische en kennisintensieve zaken is nu te versnipperd georganiseerd over een groot aantal verschillende (manifest)partijen. Niet effectief én niet efficiënt. Het vraagt om een Brabantbrede aanpak bundeling van kennis en uitvoeringskracht. Onze absolute prioriteiten daarbij zijn:

- Kavelruilen
- Vestigen van Kwalitatieve Verplichtingen
- Ontpachting
- Verkopen van natuurgrond

Wij pleiten ervoor om snel te starten met een stevig, **Brabantbreed kennis- en doecentrum**. Omdat zoveel verschillende organisaties betrokken zijn bij de realisatie van nieuwe natuur is, zeker op een aantal onderdelen (kavelruil, openbare verkoop van natuurgrond, ontpachting, complexe vergunningverleningen, gelijkberechting en Kwalitatieve Verplichtingen), kennisbundeling en concrete ondersteuning bij de uitvoering absoluut noodzakelijk. We betalen nu als collectieve organisaties te veel leergeld in al die verschillende gebiedsprocessen/projecten, met zoveel uitvoerende medewerkers in zoveel verschillende organisaties. Overigens is het verstandig om voor succesvolle voorbeelden ook over de provinciale grenzen te kijken. Zo heeft de provincie Zeeland goede ervaringen met hun kavelruilaanpak.

Groen Ontwikkelfonds Brabant krijgt, nu in een aantal gebieden de natuurrealisatie in een volgende fase komt, veel vragen van de uitvoerende medewerkers van alle gebiedstrekkers over kavelruilen, verkoop van natuurgrond, gelijkberechting en Kwalitatieve Verplichtingen. Op zich is het logisch dat deze vragen aan Groen Ontwikkelfonds Brabant worden gesteld omdat we daar al aardig wat ervaring mee hebben opgedaan in de afgelopen jaren. Het aantal vragen neemt echter zo fors toe dat dit voor ons met de beschikbare capaciteit niet meer te doen is. Hoe graag we dat ook zouden willen.

Het is cruciaal om op de genoemde onderwerpen de kennis te bundelen en de uitvoerders ruimschoots te ondersteunen, omdat juist in de fase van ruilen, verkopen/verpachten en gelijkberechting **de duurzame borging van de natuurkwaliteit van groot belang is!**

Wachten is naar onze mening niet verantwoord. Groen Ontwikkelfonds Brabant is graag bereid deze kar, in de opstartfase, te trekken. Eventueel kan later deze taak, indien gewenst, elders worden ondergebracht.

Het is lastig inschatten, maar we denken dat uiteindelijk **6 tot 8 fte extra nodig** is om dit Brabantbreed op te zetten en in alle gebiedsprocessen (categorie-1, -2 en -3-gebieden) ook echt de deskundige ondersteuning te kunnen bieden die gevraagd is. Het lijkt ons verstandig om te kiezen voor een fasegewijze opbouw en te starten met 2 tot 3 medewerkers in 2024. Laten we gewoon beginnen en ervaring opdoen!

✓ **Start met de bundeling van subsidieregelingen**

In de GGA-aanpak wordt gesproken over een bundeling van subsidieregelingen en andere geldstromen in een gebied. Dat is een mooie ambitie en hard nodig. Dat klinkt eenvoudig, maar dat is het niet.

De praktijk is zeer weerbarstig. Dat hebben we gezien met de wijstregeling, die we uitvoeren voor programma Water en programma Natuur, en bij de gebiedsaanpak N69, waar we ook verschillende geldstromen achter de schermen bundelen in één subsidieregeling.

Met de investeringen die zijn gedaan in het administratieproces is Groen Ontwikkelfonds Brabant in staat integraal te subsidiëren én sectoraal te verantwoorden. Zie hiervoor onze uitgebreide halfjaarlijkse KPI-rapportage (Kritische Prestatie Indicatoren).

Groen Ontwikkelfonds Brabant kan en wil graag een rol spelen in het **praktisch oefenen met een verdere bundeling van geldstromen**. Laten we in 2024 beginnen met een verdere integratie van geldstromen én er ervaring mee op doen! Laten we niet wachten tot de GGA-aanpak helemaal is uitgedacht.

Ook hiervoor geldt: dit komt niet alleen ten goede aan de GGA-aanpak, maar ook aan de andere gebiedsprocessen waarin de realisatie van nieuwe natuur vaak hand in hand gaat met andere (water)doelen.

Ons voorstel is, als uitgangspunt te kiezen, voor het gemak voor de eindgebruikers en niet voor de eenvoud van de verantwoording van deze gelden aan de Rijksoverheid.

Dit praktisch oefenen kan op veel verschillende manieren. Bijvoorbeeld:

- **Subsidieregeling Ondernemen met Water en Natuur aanbieden**

Naar analogie van het concept *Ondernemen met Natuur* (ONNB) kunnen we een praktische start maken met *Ondernemen met Water en Natuur*. Niet door precies te benoemen wat dat moet zijn, maar door net als bij de start van *Ondernemen met Natuur* aan te geven wat de minimumvereisten zijn en vervolgens op zoek te gaan naar ondernemers die hiermee aan de slag willen.

Voorwaarde voor succes is volgens ons een eenduidig en eenvoudig concept, dat voor iedereen te begrijpen is. Het moet goed uit te leggen zijn door al die uitvoerende medewerkers die aan keukentafels met ondernemers spreken.

Om dit mogelijk te maken is aan de achterzijde van het loket integratie nodig van de beschikbare gelden voor water en natuur. Om te beginnen met gelden van de provincie - en wellicht later ook van de waterschappen.

Afhankelijk van de hoeveelheid en complexiteit betekent dat ook iets voor de noodzakelijke (verschuiving) van formatie.

✓ Doorontwikkeling van de Werkeenheid

De Werkeenheid heeft de afgelopen jaren veel kennis opgebouwd in het ondersteunen van makers van nieuwe natuur. Er zijn veel verschillende typen van natuurmakers; van gemeenten, particulieren, terreinbeheerders en waterschappen tot (agrarische) ondernemers. Het is een mix van ervaren natuurmakers en nieuwelingen, maar juist van deze nieuwelingen kunnen we veel leren.

Tot op heden bestond de ondersteuning van de Werkeenheid vooral uit het adviseren bij het maken van plannen en het aanvragen van een subsidie bij Groen Ontwikkelingsfonds Brabant.

Voor de komende jaren is wellicht een doorontwikkeling nodig van de rol van de Werkeenheid. Daarbij is een aantal ontwikkelrichtingen denkbaar:

- van 'advies van' naar ook concrete 'hulp en ondersteuning' bieden bij het maken van plannen. Zeker voor nieuwe initiatiefnemers is dit welkom;
- van hulp bij het 'maken van een plan' naar 'hulp bij de realisatie van nieuwe natuur'. Denk daarbij aan hulp bij vergunningentraject.

Daarnaast wordt de komende tijd nagedacht over wat de optimale manier is om ondernemers en particulieren in de GGA-gebieden te ondersteunen. De Werkeenheid kan hier een goede rol in vervullen.

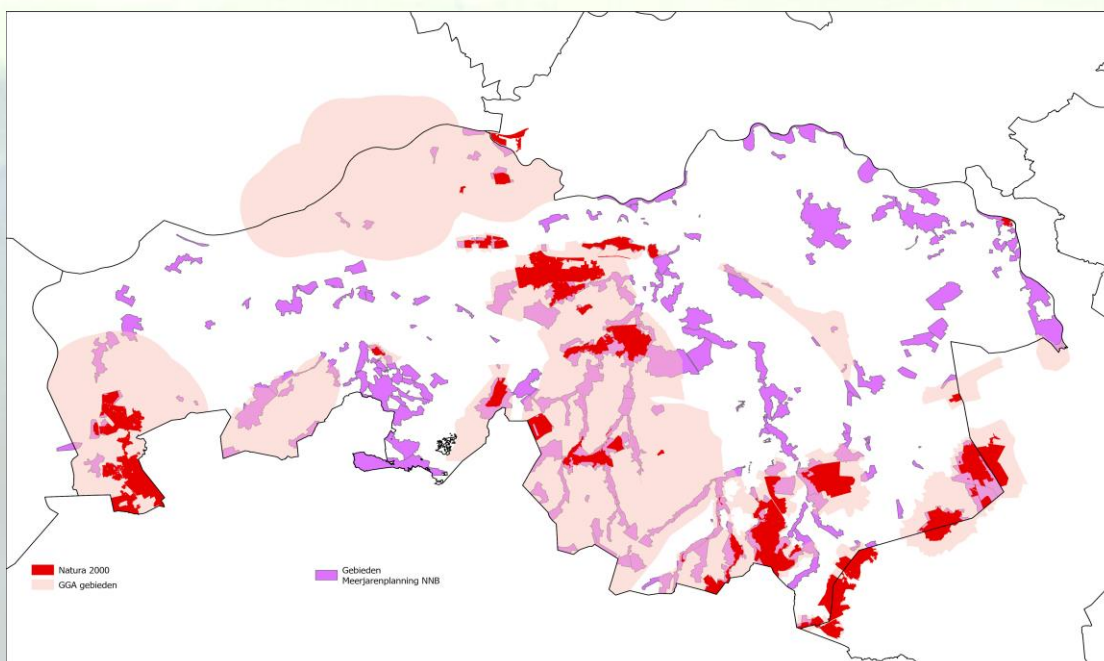
Naast deze concrete acties voor 2024 denken we ook graag mee over de verdere versterking van de (toekomstige) uitvoering!

In 2024 krijgt de uitvoering van het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG) en de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) rondom de Natura2000-gebieden verder vorm.

Wij denken graag mee over een effectvolle uitvoering. Op basis van de lessen van 10 jaar natuurontwikkeling hebben we ruime ervaring opgebouwd met wat wel en niet (of minder/meer) werkt - en waarom!

Afhankelijk van hoe de afspraken over rollen, taken, verantwoordelijkheden eruit gaan zien verandert ook onze rol.

Overigens is het goed om te beseffen dat een groot deel van de resterende natuuropgave voor nieuwe natuur buiten de GGA-gebieden en Natura2000-gebieden ligt.

We moeten dus ***zorgen dat er voldoende energie gaat naar alle belangrijke gebieden.*** In de komende jaren blijft ook veel menskracht en vindingrijkheid nodig om de nieuwe natuur te realiseren in alle andere gebieden.

Op bijgaande kaart staan de Natura2000 en GGA-gebieden vermeld. Hier wordt in één oogopslag duidelijk dat er ook buiten de GGA-gebieden nog een grote opgave ligt voor nieuwe natuur (Paarse gebieden), ecologische verbindingzones (groene, gele en bolletjes lijnen) en KRW (blauwe lijnen).

Grote aandacht hierbij verdient de **uitvoeringskracht van de netwerksamenwerking.**

De komende jaren vraagt de uitvoering van de forse opgaven in het buitengebied van Brabant veel van de afzonderlijke en de gezamenlijk samenwerkende organisaties (provincie Noord-Brabant, manifestpartijen, gemeenten en meer).

Er is stevige uitvoeringskracht van veel partijen nodig. We beginnen natuurlijk niet op nul. Er is al veel kennis en ervaring opgedaan. De uitkomsten van een onderzoek van bureau Zet naar de verbeterpunten in de uitvoering van de huidige samenwerking geven goede aanknopingspunten om de uitvoeringskracht te verbeteren.

Ook is hierbij is veel te leren van de succes- en faalfactoren van netwerksamenwerkingen bij het aanpakken van complexe vraagstukken in andere domeinen, zoals het sociaal domein. Patrick Kenis¹² schreef hierover enkele leerzame artikelen. Deze kennis biedt ook inspiratie over hoe het wel kan. Dus niet te veel somberen over de complexiteit van de opgave, maar in onderling vertrouwen aan de slag!

Groen Ontwikkelfonds Brabant BV.

info@groenontwikkelfondsbrabant.nl

www.groenontwikkelfondsbrabant.nl

Telefoon 06-30956450

- Bijlage 1: realisatiecijfers nieuwe natuur (2014-2022) en prognose 2023 en 2024
- Bijlage 2: analyse oorzaken en mogelijke oplossingen voor achterblijvende deeloplossingen
- Bijlage 3: lessen van 10 jaar natuurontwikkeling
- Bijlage 4: het blijven onzekere tijden
- Bijlage 5: achter de schermen bij Groen Ontwikkelfonds Brabant
- Bijlage 6: oproep aan de provincie: verbeter de handhaving

¹²Patrick Kenis: 'Organisatienetwerken noodzakelijk voor effectieve maatwerkoplossingen voor complexe problemen' | Branches Zorg voor Jeugd

Patrick Kenis over organisatienetwerken (vtw.nl)

Waarom samenwerkingen mislukken | TIAS Business School

BIJLAGE 1

Realisatiecijfers nieuwe natuur en prognose 2024

Het aantal gerealiseerde en geprognostiseerde hectares nieuwe natuur per jaar (2014-2024) voor verwerving, inrichting in het rijksdeel NNB, provinciaal deel NNB en de Ecologische verbindingzones.

Doel	Realisatie (exclusief onderhanden werk)									Prognose	
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*	2024
NNB provinciaal: verwerving/ functiewijziging	13,8634	3,7622	53,3777	208,0457	166,9455	325,0640	239,5814	284,6391	354,5171	100	75
NNB provinciaal: inrichting			41,5692	114,3655	79,1332	210,8650	65,6343	198,3461	33,3218	250	400
NNB Rijks: verwerving/ functiewijziging	28,8897	21,2385	183,2820	537,7497	433,0301	-14,8558	239,7191	264,5473	199,6193	125	200
NNB Rijks: inrichting	3,7460	7,1160	128,4273	339,7864	285,3992	19,5798	67,1595	62,8781	38,8321	175	250
EVZ: verwerving en inrichting			2,2145	26,2536	33,4494	7,1624	0,9000	3,5295	26,6889	75	150

* Voor 2024 verwachten we in totaal ongeveer 800 hectare volledig gerealiseerd te hebben. Gerealiseerd is dus klaar voor zowel de grondcomponent als de inrichtingscomponent. De realisatie bestaat uit de afronding van lopende beschikkingen en -verkopen; dat verklaart de stevige realisatie binnen het provinciaal NNB.

BIJLAGE 2

Analyse oorzaken van en mogelijke oplossingen voor succesvolle en achterblijvende deelopgaven

Waarom blijft de realisatie van de inrichting Rijksdeel NNB achter?

In 2022 heeft een student bestuurskunde in opdracht van Groen Ontwikkelfonds Brabant uitgebreid onderzoek gedaan naar alle uitstelverzoeken, ná verlening van de subsidie. Dat beeld is nog steeds actueel. Een uitstelverzoek wordt gedaan als de oorspronkelijke planning (= de einddatum van het natuurproject, zoals vermeld in de subsidiebeschikking) niet wordt gehaald.

Een belangrijke conclusie uit dit onderzoek is dat de ecologische inrichting van het Rijksdeel van het NNB veelal samenhangt met een hydrologische inrichting en vaak via een gebiedsproces wordt aangepakt. Er is een grote samenhang met het beschikbaar krijgen, via functiewijziging dan wel via verwerving, van alle benodigde grond in het betreffende gebied. Die samenhang is in het Rijksdeel van het NNB groter dan in het provinciale deel van het NNB, omdat het vaker om natte natuur gaat. In het provinciale deel van het NNB kan een eigenaar vaak het eigen perceel al inrichten, ook al zijn de burens nog niet zover.

Met de inrichting van de ecologische maatregelen in het Rijkdeel NNB wordt dus logischerwijs vaak gewacht tot het moment waarop ook alle hydrologische maatregelen kunnen worden genomen. Soms is dat onvermijdelijk, maar deze keuze leidt ertoe dat we onze opdracht in 2027 niet halen.

In het onderzoek werden onder meer vertraging van de vergunningverlening, een langere planvormingsfase, onvoldoende cofinanciering en/of een omvangrijke omgevingsdialoog genoemd als redenen voor de uitstelverzoeken.

Sommige uitstelverzoeken zijn niet problematisch, omdat de inschatting is dat de knelpunten tijdig, voor de maximale subsidietermijn, opgelost zijn. Sommige uitstelverzoeken zijn echter wel problematisch, omdat de projecten muurvast zitten en er (vooralsnog) geen zicht is op een tijdige oplossing. Deze uitstelverzoeken en de onderliggende oorzaken vragen in 2024 en daarna grote aandacht.

Waarom blijft de realisatie van EVZ achter?

De realisatie van de ecologische verbindingszones (EVZ's) blijft fors achter bij de opdracht. Dat heeft meerdere oorzaken:

- het realiseren van een EVZ is complex en tijdrovend, omdat je voor deze langgerekte elementen vaak veel verschillende grondeigenaren moet overtuigen mee te doen. Bovendien is het voor een grondeigenaar meestal niet interessant om een deel van hun perceel hiervoor beschikbaar te stellen;
- de manifestpartijen (inclusief waterschappen) geven prioriteit aan het afronden van de N2000-aanpak van de afgelopen jaren en de actuele Gebiedsgerichte Aanpak (GGA). Dit vraagt veel van deze partijen, waardoor er minder tijd en menskracht beschikbaar is voor de realisatie van de EVZ's (die voor een groot deel buiten deze gebieden liggen). Dit geldt bijvoorbeeld voor waterschap De Dommel waar nog de grootste opgave aan realisatie van 'natte EVZ's' ligt.

- gemeenten staan aan de lat voor de aanleg van 'droge EVZ's'. Ook zij zijn betrokken bij de Gebiedsgerichte Aanpak. Maar er ligt ook veel ander werk op het bordje van de gemeenten. Denk aan bijvoorbeeld de woningbouwopgave, de transitie van de landbouw, de stikstofproblematiek en de invoering van de Omgevingswet. De aanleg van EVZ's heeft daarom bij veel gemeenten niet de hoogste prioriteit.

Tot slot is het goed om stil te staan bij het **succes van het realiseren van het provinciaal NNB**. Daar zijn we inmiddels al een heel eind mee gevorderd, ondanks dat de eigen financiële bijdrage van initiatiefnemers hier fors hoger is. Dat is op zich best bijzonder.

De belangrijke succesfactoren bij de realisatie van het provinciaal NNB zijn:

- het ONNB-concept waarbij economisch medegebruik voor de grondeigenaar mogelijk is. Dit geldt voor nieuwe toetreders, zoals de voedselbosmakers en agroforestry-ondernemers, maar ook voor bestaande agrarische ondernemers die vaak hiermee omschakelen naar een natuurinclusieve bedrijfsvoering;
- de succesvolle en actieve rol van Brabantse gemeenten. Zo hebben de vijf grootste steden van Brabant (Breda, Den Bosch, Eindhoven, Helmond en Tilburg) in 2016 een gezamenlijk bod uitgebracht om meer natuur rond de steden aan te leggen. Daarna volgden nog veel andere gemeenten;
- de flexibiliteit om ook aansluitend aan het NNB nieuwe (ondernemende) natuur te realiseren. Hiermee kan kansgericht natuur gerealiseerd worden, op de plek waar een grondeigenaar dat wil;
- de flexibiliteit in onze subsidieregeling om, mits goed gemotiveerd, af te wijken van het ambitietype. Hierdoor hebben grondeigenaren meer ruimte om een ontwerp te maken dat bij hun situatie en ambitie past;
- de grote hoeveelheid nieuwe natuurmakers, met deels nieuwe concepten zoals voedselbossen, die we in Brabant hebben kunnen verleiden natuur te realiseren en die we samen met de Werkeenheid Natuurnetwerk Brabant op weg hebben kunnen helpen.

Samengevat kun je stellen dat er in het provinciale deel van het NNB meer ruimte is voor initiatiefnemers om te kiezen voor natuurontwikkeling die bij hun situatie/voorkeur past. Die ruimte heeft geleid tot veel nieuwe natuurmakers met concrete plannen.

Deze succesfactoren van het provinciaal deel van het NNB bevatten ook elementen, waarmee versnelling kan worden aangebracht in de realisatie van de onderdelen die nu nog achterlopen.

Mogelijke versnelling Ecologische verbindingzones

De EVZ's worden, als we in het huidig tempo doorgaan, niet op tijd¹³ gerealiseerd. Ook niet als er rekening wordt gehouden met de bezuinigingstaakstelling -en er dus minder hectares kunnen worden medegefinancierd- én de einddatum wordt verschoven naar 2035.

Gezien de complexiteit en intensiteit van de uitvoering, met veel betrokken grondeigenaren, is het niet realistisch te verwachten dat het realisatietempo als vanzelf gaat veranderen. We constateren daarom dat deze opgave een zware dobber gaat worden.

¹³ De provincie heeft in haar beleidsdocumenten de eindtermijn voor de realisatie van EVZ's verschoven naar eind 2035. Deze termijn is nog niet vertaald naar de opdracht van Groen Ontwikkefonds Brabant. Ook met deze verlengde termijn zijn de zorgen niet weggenomen.

Een optie om tot versnelling te komen is het vergroten van de (beleidsmatige) prioriteit door die te koppelen aan andere prioriteiten.

EVZ's hebben een belangrijke functie als verbindingszone tussen natuurgebieden en daarmee voor de biodiversiteit, maar EVZ's kunnen daarnaast ook bijdragen aan andere beleidsdoelen. Door deze koppelingen, zowel beleidsmatig als in de uitvoering, explicieter te maken en actief uit te dragen kan dit bijdragen aan een andere prioriteitstelling - en daarmee aan de bereidheid van grondeigenaren om mee te werken en/of het beschikbaar komen van personele capaciteit en/of cofinanciering.

We denken hierbij aan onderstaande koppelingen, die mogelijk kansen bieden om toch de gewenste EVZ's te realiseren:

Klimaatadaptatie

Adaptatie betekent letterlijk aanpassing. Klimaatadaptatie is de mate waarin we de omgeving kunnen aanpassen aan klimaatverandering. Dat is nodig, omdat verandering van het klimaat voor een aantal problemen zorgt in de huidige samenleving. Harde regenbuien zorgen voor wateroverlast/overstromingen.

Daarnaast hebben we te maken met hitte en droogte.

Klimaatadaptatie staat hoog op de agenda van gemeenten, agrarische ondernemers en waterschappen (watertransitie).

Kaderrichtlijn water

De KRW¹⁴ is een Europese richtlijn over de kwaliteit van het oppervlaktewater en grondwater. In 2000 hebben de landen uit de Europese Unie (EU) deze richtlijn vastgesteld. Al het water in Nederland moet in 2027 een goed leefgebied vormen voor de planten en dieren die er thuishoren.

EVZ's hebben een belangrijke functie als mest- en spuitvrije bufferzone tussen agrarisch land en een waterloop. Hierdoor leveren ze een belangrijke bijdrage aan de waterkwaliteit en de KRW-doelen in 2027.

Het behalen van de KRW-doelen staat hoog op de agenda van waterschappen en de Rijksoverheid.

Nitraatrichtlijn

De Nitraatrichtlijn heeft tot doel om de waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en verdere verontreiniging van die aard te voorkomen. Ook moet eutrofiëring van oppervlaktewater worden tegengegaan.

De EVZ's geven mede invulling aan de bufferstroken uit het addendum Zevende Actieprogramma Nitraat¹⁵. Het behalen van deze doelen staat hoog op de agenda van waterschappen en de Rijksoverheid.

Bossen

De Brabantse en landelijke bossenstrategie is ambitieus als het gaat om het aanleggen van meer bos. Mogelijk dat de bossenstrategie, al dan niet aangejaagd

¹⁴ [Kaderrichtlijn Water \(KRW\) - Unie van Waterschappen](#)

¹⁵ [Addendum op het 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

door Europese ambities, de komende jaren aan prioriteit gaat winnen bij gemeenten en particulieren waardoor vaker de aanleg van bossen en EVZ's worden gecombineerd.

Nieuw GLB

Het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid, gericht op toekomstbestendig boeren¹⁶, biedt mogelijk kansen om agrarische ondernemers, vaak de grondeigenaren die nodig zijn voor het realiseren van een ecologische verbindingszone, te verleiden om mee te doen aan het realiseren van EVZ's op hun grondgebied.

NPLG (Brabants Programma Landelijk Gebied)¹⁷

In het Nationaal Programma Landelijk Gebied staat een stevige ambitie op het gebied van groenblauwe dooradering van landelijk gebied.

Wellicht vragen bovenstaande koppelingen met andere beleidsdoelen om een beleidsmatige aanpassing van het EVZ-beleid. Te denken valt aan een soort "EVZ-ONNB-variant" waarbij bijvoorbeeld wordt aangesloten bij het Zevende Actieprogramma Nitraat door te werken met "bufferstroken die worden omgezet in natuur of extensief beheerd grasland". Die worden door de agrariërs zelf beheerd, zonder gebruik te maken van kunst- en drijfmest en chemische bestrijdingsmiddelen.

Normeren door de overheid (provincie, rijk of waterschap) is een kansrijke optie.

Tot slot kan, naast alle stimuleringsmaatregelen, normering vanuit de (rijks)overheid op basis van het Zevende Actieprogramma Nitraat en/of de Kaderrichtlijn Water en/of wet natuurbescherming een stevige impuls zijn voor de realisatie van de EVZ-opgave biedt. Deze optie is zeker te overwegen omdat de uitvoeringskosten voor de EVZ's fors oplopen¹⁸. Deze hoge kosten zijn deels te verklaren vanuit de hoge kosten die gemaakt moeten worden om eigenaren te verleiden om mee te doen.

Mogelijke versnelling inrichting rijksdeel NNB

Hoe kunnen we dit zorgpunt (deels) oplossen?

Zoals hiervoor al genoemd geven de gebiedstrekkers aan dat het in een flink aantal gebieden niet lukt om uiterlijk 2027 tot volledige natuurrealisatie van het rijks NNB te komen en dat er, indien de eindtermijn overeind blijft, aanvullende instrumenten/opties nodig zijn. In dit kader worden genoemd:

- **Ontpachten, ook buiten N2000**

Percelen die regulier verpacht zijn, zijn door hun contractafspraken voor lange of 'onbepaalde tijd', vaak een probleem voor de realisatie van de natuur- en waterdoelen. Sinds kort is er vanuit LPN-fase 1 een mogelijkheid voor financiering van ontpachting in en bij Natura2000-gebieden. Hierbij krijgt de pachter een

¹⁶ Om deze en volgende generaties te kunnen voorzien van genoeg voedsel én de boer van een goed inkomen, moeten we werk maken van uitdagingen op het gebied van natuur, milieu en klimaat. Het GLB stelt subsidies beschikbaar voor boeren en organisaties die zich inspinnen voor een toekomstbestendig bedrijf en een veerkrachtig platteland. Zie voor meer info: [Regelingen en instrumenten | Toekomst GLB](#)

¹⁷ [Nationaal Programma Landelijk Gebied: gebiedsgericht werken aan natuur, water en klimaat | Omgevingswet | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁸ De Waterschappen geven aan de uitvoeringskosten fors hoger zijn dan het maximaal beschikbare subsidiebedrag.

vergoeding voor het verlies van het gebruik van het land. Er is veel belangstelling voor de regeling. Opnieuw opstellen van deze regeling, ook voor de niet-natura2000-gebieden, is ons inziens noodzakelijk.

- **Verkavelen via de [WILG](#)**

Een wettelijke kavelruil volgens de WILG (Wet op de Inrichting Landelijk Gebied) kan een instrument zijn om zowel water-, natuur- als landbouwdoelen te realiseren. In een aantal gebieden biedt dit kansen om tot realisatie van nieuwe natuur (en andere doelen) te komen.

- **Verplaatsingsregeling**

Voor sommige locaties is een verplaatsingsregeling wenselijk. We hebben soms te maken met ondernemers die wel bereid zijn vrijwillig mee te werken aan een verplaatsing –mits wij de achterblijvende locatie kopen-, maar dan alleen als de kosten voor een verplaatsing naar een nieuwe locatie worden gedekt. Op basis van de marktwaarde¹⁹ die wordt gehanteerd bij aankoop van het huidige bedrijf is dat niet realistisch.

De verplaatsingsregeling kan eventueel worden opgenomen in de subsidieregeling van Groen Ontwikkelfonds Brabant. Ook het aankopen van verplaatsingslocaties is wellicht een oplossingsrichting.

- **Voorkeursrecht gemeenten/provincie**

Gemeenten en provincie kunnen, onder voorwaarden, op gronden een voorkeursrecht vestigen. Mocht de eigenaar de grond willen verkopen, dan moeten deze gronden eerst aan de overheid worden aangeboden. Dit voorkeursrecht kan onder andere worden gevestigd op het NNB. Voordeel is dat de overheid dan ook markconform mag vergoeden. Een voorkeursrecht is over het algemeen 3 tot 5 jaar geldig.

- **Meer flexibiliteit toestaan bij het realiseren van het Rijksdeel van het NNB**

Het hoge realisatietempo bij het provinciaal deel van het NNB is deels te danken aan flexibiliteit. Het is wellicht ook mogelijk om meer flexibiliteit toe te staan in het Rijksdeel van het NNB? Uiteraard binnen Europese kaders. De provincie is hierbij aan zet. Te denken is aan bijvoorbeeld meer ruimte voor ONNB.

- **Gericht dwingender instrumentarium inzetten**

Het is duidelijk dat natuurrealisatie (rijksdeel NNB) niet op alle locaties op medewerking van de huidige grondeigenaar kan rekenen. Eigenaren hebben soms immers geen ambitie om tot zelfrealisatie over te gaan. Ook ruiling of een verkoop tegen marktwaarde biedt niet altijd een oplossing. De opgave voor het rijksdeel NNB vraagt op dus sommige locaties dus om een herbezinning. Wat te doen als het vrijwillig echt niet lukt? De inschatting is dat met Volledige Schadeloosstelling (VSS)²⁰ op een aantal locaties een doorbraak kan worden gerealiseerd. De tijd begint echter te dringen; 2027 is dichtbij.

¹⁹ Bij aankoop van een bedrijf op basis van vrijwilligheid mogen wij, vanwege de voorwaarden die worden gesteld aan staatssteun, niet verder gaan dan marktwaarde en geen volledige schadeloosstelling aanbieden.

²⁰ Uit Statenmededeling Voortgang instrumentarium GGA (7-3-2023): "Volledige schadeloosstelling kan alleen toegekend worden met 'sluitstuk onteigening'. Met een volledige schadeloosstelling kan meer maatwerk geleverd worden in de minnelijke onderhandelingsfase, waardoor een gerechtelijke onteigening in verreweg de meeste gevallen niet nodig is. In de periode 2015 tot 2023 is het instrument 'Volledige Schadeloosstelling met als sluitstuk onteigening' ingezet bij 168 dossiers. In nagenoeg alle dossiers zijn we met minnelijke overeenstemming tot een oplossing gekomen en is er dus niet tot gerechtelijke onteigening overgegaan."

BIJLAGE 3

Lessen van 10 jaar natuurontwikkeling

Meer natuur met nieuwe natuurmakers

De afronding van het Natuurnetwerk Nederland is niet langer alleen de verantwoordelijkheid van de provincie en terreinbeherende organisaties. Door die taak te delen met anderen, zoals particulieren, landgoedeigenaren, gemeenten, waterschappen, agrariërs, ondernemers en verenigingen, komt veel energie vrij, meer budget op tafel en meer grond beschikbaar. Dit brengt de natuurontwikkeling in een stroomversnelling en zorgt dat de gemaakte natuur gevarieerder is en dus sterker.

Meer steun voor natuurbescherming

Hoe meer partijen zelf natuur maken en onderhouden, hoe groter hun betrokkenheid bij en liefde voor die natuur. Dit principe – natuur is van ons allemaal! – vormt een stevige basis onder het natuurbeleid en de natuurbescherming. Daarbij: nieuwe natuurgebieden hebben weliswaar niet altijd de hoogste ecologische waarde, hun maatschappelijke betekenis staat buiten kijf.

Natuurmakers verdienen alle hulp

Nieuwe natuur maken is niet eenvoudig en het bieden van concrete hulp wordt dan ook zeer gewaardeerd. Niet alleen door het aanbieden van geld of grond, ook door het delen van kennis en het geven van advies.

Maak ruimte om goede plannen mogelijk te maken

Om vrijwillige natuurontwikkeling tot een succes te maken, moet het mogelijk zijn om het 'anders' te doen. Bijvoorbeeld door af te wijken van de natuurbeheertypen op een beleidskaart. Daarnaast is een einde aan de verkokering noodzakelijk – de schotten tussen beleidsvelden en geldstromen rijmen niet met het veelzijdige karakter van projecten die in het landelijk gebied worden opgestart.

Natuurontwikkeling valt of staat bij uitvoeringskracht

Een daadkrachtige uitvoeringsorganisatie is nodig om kansrijke initiatieven tot ontplooiing te brengen. Daarvoor zijn een duidelijke opdracht, een helder mandaat en een toereikend budget belangrijk.

Breng landbouw en natuur samen

Het in Brabant bedachte 'ondernemend natuurnetwerk' laat zien dat natuurontwikkeling en agrarische activiteiten samen kunnen gaan. Nieuwe vormen van landbouw komen de ecologie en de water- en bodemkwaliteit ten goede. Natuurontwikkeling biedt (jonge) agrariërs mogelijkheden om hun bedrijf toekomstbestendig in te richten.

Samenwerking overbruggt tegenstellingen

De manifestpartners – die in Noord-Brabant aan de wieg van het Groen Ontwikkelfonds stonden – lieten zien dat ondanks tegengestelde belangen samenwerking mogelijk is. Omdat ze erkenden dat een gezond bodem- en watersysteem in ieders belang is, omdat ze inzagen dat natuur en ondernemerschap te combineren zijn.

Vier de successen

Breng de resultaten en inspanningen van de vele natuurmakers in beeld. Zij laten zien wat mogelijk is. Soms tegen de stroom in. Dat geldt zeker ook voor hen die natuur en ondernemen weten te combineren. Door te laten zien wat er wél mogelijk is inspireer je anderen.

BIJLAGE 4

Het blijven onzekere tijden...

Onze samenleving ziet zich voor de uitdaging gesteld om tal van grote problemen -wij noemen ze ook wel 'opgaven'- op te lossen, die bovendien, om het nog eens extra lastig te maken, vaak ook op elkaar ingrijpen. Om een aantal van de opgaven te noemen waar ook wij in Brabant in 2024 en verder mee te maken hebben:

- *Het tekort aan water.*
In [rapport 'Zonder water, geen later'](#) van de adviescommissie Droogte worden grote zorgen uitgesproken over de waterhuishouding in Brabant. We pompen te veel grondwater op en voeren te snel en te veel water af;
- *We produceren te veel stikstof.*
Een ingewikkeld vraagstuk dat in de afgelopen maanden veel aandacht heeft gekregen en waar zowel nationaal als [provinciaal](#) oplossingen voor bedacht moeten worden;
- *De slechte kwaliteit van ons grond- en oppervlaktewater.*
De waterkwaliteit in Nederland is in de afgelopen jaren wel iets verbeterd, maar lang niet snel genoeg. In 2027 moeten alle EU-lidstaten voldoen aan [de doelen van Kaderrichtlijn Water \(KRW\)](#), maar het ziet er niet naar uit dat Nederland die gaat halen. Tenzij er extra maatregelen worden genomen. [De Nitraatrichtlijn](#) is daar een voorbeeld van. Het moet ervoor zorgen dat de verontreiniging van het grond- en oppervlaktewater door nitraat vermindert en zo de kwaliteit ervan wordt verbeterd;
- *Het gaat nog steeds niet goed met de biodiversiteit.*
Het gaat nog steeds niet goed met de biodiversiteit in de wereld. [Ook niet in Nederland](#); De staat van de Natura2000-gebieden is in beeld gebracht middels de zogenaamde [Natuurdoelanalyses](#).
- *De agrarische sector ontkomt niet aan veranderingen.*
Nederlandse boeren mochten jarenlang meer mest uitrijden dan hun Europese collega's. Die uitzonderingspositie houdt in 2027 [op te bestaan](#). Het maakt de noodzakelijke transitie van de landbouw nog urgenter.

De grote lijnen van **wát** er moet gebeuren zijn geschetst. Echter, **hóe** al deze veranderingen, in samenhang met elkaar, moeten worden aangepakt is nog onduidelijk. Wat wel vaststaat is dat er haast is geboden en dat de provincies een belangrijke rol spelen bij deze opgaven.

Wat dit gaat betekenen voor de opdracht van Groen Ontwikkelfonds Brabant en welke rol Groen Ontwikkelfonds Brabant wel/niet gaat spelen in het realiseren van deze maatschappelijke opgaven is ook niet duidelijk. Komen er in 2024 (of later) aanvullende inhoudelijke opdrachten of juist niet?

Voor enkele maatschappelijke opgaven komen in 2024 financiële middelen beschikbaar. Ook hiervan is nog niet duidelijk of een deel van deze middelen via Groen Ontwikkelfonds Brabant, vanwege de relatie met onze oorspronkelijke opdracht, worden ingezet of juist niet.

Relevant hierbij is:

- Begin/medio 2024 neemt de provincie besluiten over het inzetten van de 2^e tranche middelen (naar schatting zo'n 250-300 miljoen euro) voor het Landelijk Programma Natuur (LPN) ter verbetering van de staat van de Natura2000-gebieden;
- Begin/medio 2024 neemt de provincie besluiten over het inzetten van de no-regret-middelen (252 miljoen euro) in het kader voor het Brabants Programma Landelijk Gebied.

BIJLAGE 5

Achter de schermen bij Groen Ontwikkelfonds Brabant

Uiteraard gebeurt er achter de schermen van Groen Ontwikkelfonds Brabant ook veel. Minder relevant voor de buitenwereld, maar noodzakelijk om onze ambitie te kunnen waarmaken. Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen in 2024?

Raad van Commissarissen

Vanaf september 2023 hebben we een Raad van Commissarissen. We zijn blij met deze versterking van onze organisatie. Eind 2023 zijn ze al ingewerkt, maar uiteraard zal de komst van de RvC in 2024 impact gaan hebben op de interne processen van Groen Ontwikkelfonds Brabant.

Nieuwe voorzitter AC-IC

Na negen jaar nemen we afscheid van Andries Bouma. Eind 2023 is een nieuwe voorzitter van de AC-IC gestart. De nieuwe voorzitter wordt per eind november 2023 benoemd.

Ontmoeten en samen leren

De onderlinge afstemming en kennisdeling tussen medewerkers van Groen Ontwikkelfonds Brabant en de werkeenheden vraagt continue aandacht, omdat er na Corona ook deels thuisgewerkt wordt en ontmoetingen niet vanzelfsprekend plaatsvinden.

Kennissessies

Ook in 2024 werken we bewust aan kennisontwikkeling en -deling. Medewerkers dragen onderwerpen aan.

In de kennissessie natuur en natuurnetwerk leren medewerkers over de Brabantse ecosystemen, gebaseerd op het bodem- en watersysteem, en de verschillende soorten natuur die daar zijn ontstaan, geschiedenis van natuurbeleid en natuurontwikkeling. Ook is er ruim aandacht voor stikstof en verdroging; de twee grote problemen waar de natuur mee te maken heeft.

In de kennissessie over het Ondernemend Natuurnetwerk leren medewerkers wat de voorwaarden zijn, hoe het gebruik duurzaam geborgd is, hoe de controle georganiseerd is, hoe het bijdraagt aan natuur, water en landbouwdoelen, hoeveel ONNB is er gerealiseerd en bespreken we enkele voorbeelden.

Tot slot hebben we een kennissessie over beweiding, bemesting en begrazing in ONNB en bij agrarisch medegebruik.

Doorontwikkeling kernteam

Het is belangrijk om te zorgen dat Groen Ontwikkelfonds Brabant niet te afhankelijk wordt van de directeur (zie advies evaluatieonderzoek KplusV). We werken daarom sinds eind 2022 met een kernteam in plaats van met één procesmanager.

Bestuurssecretaris

Om het kernteam te ondersteunen is een bestuurssecretaris aangetrokken. Deze relatief nieuwe functie vraagt in 2024 aandacht door de veelheid aan taken.

Verbeteren administratie en registratie

Ook in 2024 wordt gewerkt aan het verder professionaliseren en digitaliseren van onze administratie en registratie. Met name de doorontwikkeling van de GIS-functie vraagt aandacht.

Verbeteren samenwerking provinciaal Ontwikkelbedrijf en Groen Ontwikkelfonds Brabant

Groen Ontwikkelfonds Brabant huurt het Ontwikkelbedrijf van de provincie Noord-Brabant in voor een aantal werkzaamheden op het gebied van grondverwerving en verpachting. De samenwerking dient verbeterd te worden. Hier wordt samen met de nieuwe programmamanager van MPO aan gewerkt.

Doorontwikkelen kenniscentrum Kwalitatieve Verplichtingen

In 2022 hebben we een start gemaakt met een intern 'kenniscentrum' Kwalitatieve Verplichtingen om te zorgen dat zowel bij verkopen en ruilingen van eigen grond, als bij subsidiebeschikkingen een continue inhoudelijke kwaliteit wordt geleverd en we beter kunnen anticiperen op veranderende omstandigheden. In 2024 gaan we hier volop mee door.

Team verkopen natuur doorontwikkelen

In 2023 hebben we een nieuwe collega mogen verwelkomen als natuurverkoper. In 2024 ligt er een stevige operationele taak voor het verkoopteam (we gaan immers veel natuur verkopen) en tegelijk gaan we ook werken aan een verkoopstrategie.

Methodiek doorbraakcasussen

Kansrijke doorbraken creëren, opgewerkt door de uitvoerende professionals vanuit de verschillende betrokken organisaties, is van groot belang om vooruit te komen. Naast een gezamenlijk focus op het oplossen van zo'n casus is het van belang om hier vervolgens van te leren voor de bredere aanpak. Zo lossen we niet casussen op, maar worden we samen effectiever in onze aanpak. Bovendien stimuleert het de samenwerking en het werkplezier.

Verbindingen tussen natuur, landbouw en water zoeken en vinden

Zonder de aanpak van de transitie landbouw en de watertransitie krijgen we de problemen in de natuur niet opgelost. In de uitvoering hangen deze zaken onlosmakelijk met elkaar samen. We blijven ons onvermoeibaar inzetten om daar waar nodig de verbindingen te leggen.

Kennisopbouw natuurtaxaties

Het taxeren van de waarde van natuur is een vak apart. Het is een nieuw vakgebied en deze wereld is erg in beweging. We willen deze kennis meer in huis gaan ontwikkelen en minder afhankelijk worden van inhuur.

BIJLAGE 6

Oproep aan de provincie: verbeter de aanpak van de handhaving

Signalen van (mogelijke) overtredingen

De controle op overtredingen in natuurgebieden kan en moet beter. Dat begint bij het ontvangen van signalen. Nu worden signalen vooral opgevangen via een piepsysteem. Overtredingen worden pas gesignaleerd als iemand ze meldt. Het is daarom raadzaam om jaarlijks ook steekproefcontroles uit te voeren.

Eén loket

Het is ons inziens noodzakelijk om voor alle meldingen een duidelijk loket te maken. Nu komen de signalen bij veel verschillende mensen binnen zowel de provincie, Groen Ontwikkelfonds Brabant, gemeenten, en/of omgevingsdienst binnen. Die medewerkers moeten vervolgens op zoek naar een passende oplossing.

Het is bovendien belangrijk om de aanpak van de signalen te bundelen en professionaliseren. Dat begint met een goede analyse van de situatie. Wat is er precies aan de hand en wat is de oorzaak? Het kan zijn dat de eigenaar van de natuur zich niet bewust is van een overtreding, omdat hij of zij onvoldoende kennis van beheer heeft. Maar er kan ook sprake zijn van een moedwillige overtreding. Dat laatste vraagt om een andere aanpak, om herhaling in de toekomst te voorkomen. Ook de afweging welke handhavinginstrumenten (KV, bestemmingsplan en/of intrekken beheersubsidie) wanneer worden ingezet kan en moet beter.

